

Майстренко В. І.
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА РОЗВИТОК ЕФЕКТИВНОГО ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Овочівництво є однією з провідних галузей сільського господарства України, і особливо її південних регіонів, де склалися сприятливі природні умови для вирощування овоче-баштанних культур. Оптимальне співвідношення теплових та інсоляційних ресурсів, а також ґрунтів піщаного та зв'язано-піщаного гранулометричного складу, стали головною передумовою отримання овоче-баштанної продукції високої якості [1]. Результатами військових дій, які наразі проходять на території України внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації, є не лише людські втрати, а й шалені збитки для економіки нашої держави, зокрема в агропромисловому

секторі. Це знищені поля, вкрадене збіжжя та техніка, готова продукція, зруйновані та розграбовані склади. Вторгнення Росії в Україну створює великі ризики для сільськогосподарського виробництва. Ситуацію для аграріїв ускладнюють бойові дії, заміновані поля і дороги, нестача палива, витратних матеріалів і робочих рук. Проте експерти говорять і про інший бік війни, а саме – можливий дефіцит овочів і кавунів, що вирощують господарства на півдні України. Проблеми, пов'язані з війною, не минули сектор овочівництва і баштанництва. Основною з них, на думку експертів Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ) є скорочення посівних площ під цими культурами через тимчасову окупацію росіянами Херсонської, Донецької, Луганської і, частково, Запорізької та Миколаївської областей [2]. Особливо відчутною для українського ринку овочів є окупація практично всієї Херсонської області, на території якої в мирні часи більше овочевих культур порівняно з іншими областями – 14% від усього врожаю. Зокрема, найбільший внесок ця область робила у вирощуванні помідорів, огірків і цибулі. Кожен третій вирощений в Україні томат був родом із Херсонщини, а частка огірків і цибулі в загальній структурі українського виробництва складала по 12% [3]. Слід наголосити, що овочі і продовольчі баштанні культури цінні й тим, що вони придатні для технічної переробки – виготовлення консервів та соків, квашення, соління, сушіння, що дає змогу зберігати їх тривалий час та транспортувати на будь-які відстані [4]. Споживання овочів, починаючи з 2000 р., зростає і на сьогодні рекомендована норма (161 кг на 1 особу на рік, або 440 г на добу) задовольняється у повному обсязі [5]. В той час, як у США рекомендують споживати 500–650 г овочів та 200 г фруктів у день, що становить 255–310 кг у рік [6]. Відмінною характеристикою галузі є те, що при правильному підході до вирощування та маркетингу ця галузь є високорентабельною на відміну від інших сегментів АПК навіть у період дії воєнного стану в Україні. Розроблення і впровадження наукових розробок у виробництво овочевої продукції у воєнний час дозволить вирішити питання економічної самостійності окремих регіонів, продовольчої безпеки громад, підвищити рівень координації системи, дій органів управління, суб'єктів господарювання, науковців та інвесторів на засадах сталого розвитку в умовах військової агресії, або післявоєнного відновлення країни.

Вирішального значення на сучасному етапі розвитку галузі овочівництва в Україні набуває проблема підвищення його економічної ефективності. Удосконалення і впровадження технологій вирощування овочевих культур в різних агрокліматичних зонах висувають цілу низку складних задач, до яких відносяться: створення та широке розповсюдження сортів і гібридів овочевих культур вітчизняної селекції, придатних до вирощування в різних регіонах України; розробка комплексу агротехнічних заходів, який включає норми, строки та способи внесення добрив, режими зрошення, заходи боротьби з бур'янами, шкідниками та хворобами; вивчення впливу погодних умов на ріст та розвиток культур та формування їх врожаю, зіставлення агрокліматичних ресурсів територій вирощування з вимогами культур та ін. По мірі розвитку і удосконалення інформаційних технологій та інноваційних формувань,

необхідно створити умови для того, щоб товаровиробники дізнавалися про інновації не тільки на виробничому досвіді передових господарств, а й безпосередньо від наукової установи ще на стадії створення інновацій.

Українські аграрії у 2023 році виростили 29 млн т овочів. Зокрема, найбільше картоплі – 21,2 млн. т, а також: помідорів – 1,4 млн т, капусти – 1,3 млн т, цибулі – 877 тис. т, моркви – 810 тис. т, буряка – 766 тис. т, огірка – 681 тис. т, інших овочів – 1,3 млн т [4]. До овочів «борщового набору» традиційно відносять картоплю, капусту, буряк, цибулю та моркву. Іноді в цьому списку ще розглядають помідор. В Україні цей сортимент 2023 р. восени, порівняно з цінами літа, подешевшав на 48%. Зменшення вартості продукції овочів восени, як і передбачуване в майбутньому зростання взимку – це сезонні явища. Хоча, порівняно з осінню 2022 р., ціни 2023 р. також значно знизилися. Фахівці й аналітики упевнені, що за рік ситуація змінилася завдяки гарному врожаю і зростанню обсягів виробництва овочевої продукції на Заході України [1].

Овочівництво України зазнало втрат через війну. Істотно постраждали овочеві господарства Херсонщини, Миколаївщини, Донеччини та Луганщини, де вирощували значну частину овочів. А кілька місяців тому побоювалися, що підтоплення Херсонщини, спричинене підривом дамби Каховської ГЕС, та зникнення Каховського водосховища призведуть до відчутного здорожчання овочів в Україні. Однак, в Міністерстві аграрної політики цю інформацію спростовували ще влітку. А восени 2023 р. вона підтвердилася – на ринку спостерігали очевидне зниження цін, а за деякими позиціями майже вдвічі [3, 4].

Важливу роль у стабільності ринку відіграє наявність сховищ для зберігання врожаю. У будь-якому випадку, маючи сучасне овочесховище, взимку виробник матиме змогу продати вирощену продукцію дорожче. Та дрібні фермери, зазвичай, не мають змоги побудувати власне. А ідея про державну мережу овочесховищ поки що лишається мрією.

Значна частина складських приміщень для зберігання овочів в осінньо-зимовий період знаходилися на Півдні України. Ці території зараз окуповані, або там ведуться відкриті бойові дії. У цих сховищах, переважно зберігали капусту, цибулю та моркву. Що ж стосується картоплі, то її зберігають в основному у північних, центральних та західних регіонах.

Однак, не всю продукцію закладають у сховища. Іноді через брак відповідних приміщень, або через низьку якість овочів. Часто через недотримання вимог і технологій виробники в першу чергу продають ту продукцію, яка має низьку якість.

На першому місці за вартістю отриманих валютних надходжень від експорту стоїть товарна позиція «овочі бобові, сушені, лущені, очищені або неочищені від насінневої оболонки, подрібнені або неподрібнені». Найбільші обсяги експорту цієї товарної позиції здійснювалися до Індії, Іспанії, Пакистану, Німеччини, Туреччини, Ємену, Польщі та інших країн світу. Наступною за вартістю експорту товарною позицією є «помідори свіжі або охолоджені». Їх обсяг минулого року становив \$ 10,4 млн. Здебільшого

вітчизняні помідори купували Білорусь, Польща, Республіка Молдова, Латвія, Литва і Швеція.

Також досить значні обсяги експорту здійснювалися за такими товарними позиціями, як картопля свіжа або охолоджена, цибуля ріпчаста і цибуля-шалот, часник, капуста головчаста, цвітна, броколі, кольрабі, листова та аналогічні їстівні овочі роду Brassica свіжі або охолоджені, морква, ріпа, столові буряки, солодкий корінь, редька, селера коренева та аналогічні їстівні коренеплоди свіжі або охолоджені, огірки, корнішони свіжі або охолоджені. Варто відзначити, що купують вітчизняні овочі навіть такі країни, як Польща, Швеція, Німеччина, Італія, Великобританія. Це свідчить про високу конкурентоспроможність виробництва продукції вітчизняної галузі овочівництва та значний потенціал нарощування її експорту.

Разом із тим, імпорт овочів займає ще досить високу питому вагу в структурі зовнішньоторговельного обігу. Якщо аналізувати структуру імпорту, то здебільшого це такі ж самі товарні позиції, як і в експорті: помідори свіжі або охолоджені, огірки, корнішони свіжі або охолоджені, цибуля ріпчаста і шалот, часник, капуста головчаста, цвітна, броколі, кольрабі, листова та аналогічні їстівні овочі роду Brassica свіжі або охолоджені, морква, ріпа, столові буряки, солодкий корінь, редька, селера коренева та аналогічні їстівні коренеплоди свіжі або охолоджені, овочі (сирі або варені у воді чи на пару), морожені, картопля свіжа або охолоджена.

Виникає питання, чому Україна не покриває потреби в цих овочах, і які цьому причини. Насамперед необхідно визначитися з тим, скільки фактично споживають овочів у країні та виробляють на одну особу за рік. За даними аналізу інформації Державної служби статистики, щорічно впродовж останнього часу на одну особу виробництво овочів становило близько 220 кг. Водночас середньостатистичний рівень споживання овочів і баштанних продовольчих культур (включаючи консервовану та сушену продукцію у перерахунку на свіжу) сягає 160 кг за рік. Виходить, надлишок у майже 60 кг у рік на одну особу, що має повністю покривати потреби внутрішнього ринку та ефективно розвивати експортні можливості галузі.

Насправді безпосередньо причин імпорту окремих видів овочів є декілька. По-перше, це сезонний вплив підвищеного попиту у зимово-весняний період на окремі їх види, які вітчизняні аграрії з об'єктивних причин ще не здатні задовольнити за рахунок внутрішнього нарощування обсягів виробництва. По-друге, досить суттєву частку імпорту становить передусім насінневий матеріал овочів іноземної селекції.

Для прикладу, взяти ту ж саму картоплю. Із Єгипту імпортують ранню бульбу, тоді як насінневий матеріал надходить з Німеччини та Нідерландів. Теж саме стосується помідорів. Їхній імпорт здійснюється із Туреччини, Іспанії, Нідерландів та Польщі. Це переважно тепличні помідори.

Пріоритетний розвиток вітчизняного тепличного господарства допоможе в найближчій перспективі досить значну частку імпорту овочів замінити продукцією власного виробництва. Єдиним стримувальним чинником для цього є значна вартість енергоносіїв у структурі собівартості виробництва

продукції та ще недостатньо висока урожайність вирощування овочів у вітчизняних теплицях порівняно із закордонними, що не дозволяє на рівних конкурувати з ними в ціні за споживача.

Для імпортозаміщення і розширення виробництва овочів та покриття сезонних потреб необхідно залучити фінансування за рахунок коштів державної підтримки розвитку цього напряму галузі. Це актуально, особливо для регіонів степової зони, що потерпають від зміни клімату, нераціональної структури посівних площ та спеціалізації. Відновлення овочівництва дозволить значно підвищити прибутковість аграрного виробництва, створити нові робочі місця, диверсифікувати вітчизняний експорт і гарантувати продовольчу безпеку країни.

Отже, вирощування овочів потребує значних коштів, кваліфікованих спеціалістів, ринків збуту та спеціалізованих овочесховищ. Чимало проблем повинні вирішити держава та уряд, які мають підтримати дрібного фермера. Вони на сьогодні важко виживають через підвищення цін на насіння, добрива, логістику тощо, які впливають на дотримання елементів технології та врожайність.

Список використаних джерел:

1. Андрюшко А. Приклад ефективного маркетингу плодоовочевої продукції в Польщі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.docme.ru/doc/121792/pro-gurtovi-rinki>
2. Сухий П.О. Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва в Україні. *Наукові записки Таврійського. нац. Ун-ту ім. В.И. Вернадського*. 2012. № 3. С. 38-48.
3. Пастухов В.І. Перспективи розвитку промислового виробництва овочів в Харківському регіоні. *Вісн. ХНТУСГ*. 2012. Вип. 124. Т. 1. С. 195-205.
4. Сарапіна О.А. Тенденції розвитку ринку овочевої продукції в умовах глобалізації економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. С. 96-100.
5. Логоша Р.В. Маркетингові дослідження ринку овочів в Україні. *Зб. наук. праць Вінницького нац. аграр. унту. Сер. "Економічні науки"*. Вінниця: ВНАУ, 2012. Вип. 4 (70). Т. 2.
6. Не зважаючи на знищення агросектору Херсонщини: в Україні овочівництво досягло довоєнного рівня. *AgroPolit.com*. 2024. 11 січ. URL: <https://agropolit.com/news/27382-ne-zvajayuchi-na-znischennya-agrosekto...>
7. Овочі «борщового набору» в Україні: дефіциту не очікується, проте імпорт можливий. *Kurkul*. 2023. 6 груд. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1523-ovochi-borschovogo-naboru-v-ukrayi...>

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**КАФЕДРА МАРКЕТИНГУ ТА МІЖНАРОДНОЇ
ТОРГІВЛІ**

МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА В АГРОБІЗНЕСІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**присвяченої 127-річчю заснування
Національного університету біоресурсів і природокористування України**

10-11 квітня 2025 року

м. Київ

УДК 658.5/.8:631.1

ББК 65.4

М 25

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг та логістика в агробізнесі», присвяченої 127-річчю заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України, яка відбулась на кафедрі маркетингу та міжнародної торгівлі факультету аграрного менеджменту 10-11 квітня 2025 року, м. Київ, Україна.

Редакційна колегія:

Бондаренко В. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі НУБіП України;

Ромат Є. В., д. держ. упр., професор, професор кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Голова Спілки рекламистів України;

Соколюк К. Ю., кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»;

Рябчик А.В. кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі НУБіП України.

Маркетинг та логістика в агробізнесі: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. Бондаренка В.М. та Рябчик А.В. Київ: Вид-во НУБіП України. 2025. 173 с.

За зміст наукових праць, достовірність наведених фактів і статистичних матеріалів, прізвищ та цитат, оформлення відповідальність несуть автори

ISBN 978-617-8368-22-7

Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2025
© Кафедра маркетингу та міжнародної торгівлі, 2025